

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst 9. apr. 1950

Št. 14 - Leto II.

ZAKLJUČNA RESOLUCIJA I. KONGRESA OF

Po političnem in organizacijskem poročilu o dosedanjem delu in nalogah Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje ter po vsestranski diskusiji o osnovnih problemih politično-organizacijskega, ekonomsko-socialnega, nacionalnega in prosvetno-kulturnega značaja sprejema I. kongres naslednjo

RESOLUCIJO

ter hkrati odobrava vsa poročila, kakor tudi samo delo glavnega odbora.

I.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje je dosledni čuvar načel in pridobitev narodno-osvobodilne borbe, ki so plod brezprimernega junaštva in žrtev vsega slovenskega naroda: Ona varuje enotnost slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju kot neprecenljivo in nenadomestljivo zgodovinsko pridobitev osvobodilnega boja in smatra, da je najtesnejša povezanost s slovenskim narodom, ki si v svobodni domovini, na osnovi teh pridobitev gradi lepšo in boljšo bodočnost, življenjske važnosti za narodnostni obstoj in za gospodarski, socialni, politični in kulturni razvoj slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju.

Zato odločno obsoja izdajalsko delovanje ostankov begunske belogardistične in domače slovenske reakcije, združene v tako

imenovani «Slovenski demokratski zvezi» in skupini «neodvisnih» ter kominformistične izdajalke, ki streme za tem, da se uničijo načela in pridobitve narodno-osvobodilne vojne, razbija enotnost slovenskega ljudstva in kleveta ter vodi sovražna in izdajalska protijugoslovanska politika.

Zvesta svoji napredni vsebini bo Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje dosledno branila v skupni borbi proti fašizmu skovano slovansko-italijansko bratstvo ter z vsemi silami delovala v duhu politične ter nacionalne strpnosti ter bratskega sožitja med vsemi na tem ozemlju živečimi narodnostnimi skupinami.

Osvobodilna fronta je organski del SIAU in celotnega demokratičnega gibanja STO-ja, za katerega enotnost se bo dosledno borila.

II.

Na osnovi gornjih načel bo Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje odločno branila pridobitve narodno-osvobodilnega boja v coni B — ljudsko oblast in njene ustvaritve in se borila za nadaljnje razvijanje in krepitev teh pridobitev.

V coni STO-ja se bo borila za demokratične pravice delovnega ljudstva Trsta.

1. Na političnem področju za svoboden razvoj demokratičnega gibanja v borbi proti italijanskemu neofašizmu, razbijaškemu in izdajalskemu kominformizmu, ostankom slovenske

reakcije, protidemokratski politiki tako imenovanih neodvisnih skupin in reakcionarni politiki anglo-ameriške vojne uprave, ki protidemokratsko politiko vseh teh skupin izrablja za svojo imperialistično politiko. Borila se bo proti današnjemu sistemu samo po imenu demokratične oblasti, kjer pa dejansko vlada neomejena diktatura najbolj reakcionarne tržaške italijanske buržoazije, in za resnično sodelovanje širokih množic pri oblasti in soodločanju pri vseh javnih in upravnih vprašanjih našega življenja.

2. Na ekonomskem, za izboljšanje delavskih mezd, da se zagotovi življenjski minimum vsemu delavstvu, za odpravo brezposelnosti, za zagotovitev potrebnih stanovanj, za izboljšanje socialnega skrbstva in bednega položaja upokojenecv, za dvig našega kmetijstva in rešitev vseh perečih problemov, ki tarejo našega kmeta. Za splošni razvoj tržaškega gospodarstva.

3. Na nacionalnem področju proti nacionalnemu zatiranju in za jezikovno in narodno enakopravnost Slovencev na vseh področjih javnega življenja. Za nemoten in svoboden razvoj slovenskega šolstva in kulturnega udejstvovanja Slovencev. Za

zagotovitev enakopravnosti Slovencev tudi na gospodarskem področju. Dosledna borba proti vsakemu nacionalizmu in šovinizmu.

III.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje ugotavlja, da je STO postal predmet mešetarjenja velikih sil na mednarodnem področju, v njegovi notranjosti pa vsem reakcionarnim skupinam sredstvo protidemokratske in imperialistične politike reševanja tržaškega vprašanja. Zato poudarja, da se bo skupno z ostalimi demokratičnimi silami vztrajno borila za zmago resnično ljudske demokracije na vsem področju STO-ja in s tem za pravilno in demokratično rešitev tržaškega vprašanja v sporazumu med tu živečimi narodnostnimi skupinami in med neposredno prizadetimi sosednjimi jugoslovanskimi narodi in italijanskim narodom. Na tej osnovi se bo Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje borila tudi za mir in bratško sožitje med narodi.

Smrt fašizmu!

Svoboda narodu!

Organizacijska načela Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje

CLEN 1.

Ime organizacije: Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje.

Sedež organizacije: Trst.

Področje organizacije: Svobodno tržaško ozemlje.

CLEN 2.

Organizacijska struktura Osvobodilne fronte

Osnovne organizacijske enote Osvobodilne fronte so terenski, krajevni odnosno sektorski odbori, ki so povezani v okrajne odbore, ti v okrožne odnosno mestne odbore in slednji v glavni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje.

CLEN 3.

Član OF more postati vsak Slovenec, ki prebiva na Tržaškem ozemlju, ki se ni pregrešil zoper narodno čast in ki sprejme program in osnovna organizacijska načela OF ter dela za ostvareitev programa, osnovnih načel in sklepov nadrejenih organov.

V Osvobodilni fronti so lahko tuči množične organizacije, če sprejmejo program in osnovna načela Osvobodilne fronte.

Član OF postane, kdor zahteva člansko izkaznico OF pri terenskem odnosno krajevnem odboru.

Članstvo OF se pa izkaže s člansko izkaznico.

CLEN 4.

Pravice in dolžnosti članov Osvobodilne fronte.

1. Člani Osvobodilne fronte imajo pravico:

a) voliti in biti voljeni v vse organe Osvobodilne fronte;

b) prisostvovati kot delegati kongresom, skupščinam, konferencam in sejam ter kot člani množičnim sestankom.

c) predlagati, razpravljati in sklepati o vseh predlogih.

2. Dolžnosti članov OF so:

a) redno plačevati prispevke, katerih višino določi izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje;

b) širiti program in osnovna načela OF ter z njimi seznanjati javnost;

c) izvrševati sklepe organov Osvobodilne fronte.

CLEN 5.

Sredstva organizacije

Sredstva organizacije so:

a) članarina;

b) prostovoljni prispevki;

c) darila in volila.

CLEN 6.

Organi organizacije.

Organi organizacije so:

a) terenski odbor,

b) krajevni odnosno sektorski odbor,

c) okrajna skupščina,

č) okrajni odbor,

d) okrajni izvršni odbor,

e) mestna odnosno okrožna skupščina,

f) mestni odnosno okrožni odbor,

g) mestni odnosno okrožni izvršni odbor,

h) kongres.

- 1) glavni odbor,
- 2) izvršni odbor,
- 3) tajništvo.

CLEN 7.

Kongres Osvobodilne fronte je vrhovni organ. Voli glavni odbor in ta izvršni odbor. Sklicuje se najmanj vsako drugo leto po sklepu izvršnega odbora ali na zahtevo najmanj četrtine članov OF.

Glavni odbor, ki ga sestavlja do 90 članov, je vrhovni organ med zadnjim in naslednjim kongresom, njemu je odgovoren izvršni odbor za svoje delo. Glavni odbor sklicuje izvršni odbor najmanj vsake tri mesece s svojim sklepom ali na zahtevo ene tretjine članov glavnega odbora.

Izvršni odbor sestoji iz 15 do 21 članov, od teh so: eden predsednik, dva podpredsednika in dva tajnika.

Tajništvo sestoji iz predsednika, obeh podpredsednikov in obeh tajnikov.

CLEN 8.

Mestna odnosno okrožna skupščina voli mestni odnosno okrožni odbor, ta pa mestni odnosno okrožni izvršni odbor.

Mestni odnosno okrožni odbor sestavlja do 60 članov, mestni odnosno okrožni izvršni odbor pa 10 do 15 članov.

Okrajna skupščina voli okrajni odbor, ki šteje do 50 članov in ki izvoli iz svoje sredine okrajni izvršni odbor, sestavljen iz 7 do 12 članov.

Na krajevnih odnosno sektorskih in terenskih sestankih članov OF se volijo krajevni odnosno sektorski in terenski odbori, ki štejejo 5 do 10 članov.

CLEN 9.

Kongres in skupščina sestavljajo delegati, ki so izvoljeni v ustreznem razmerju na terenskih odnosno krajevnih sestankih članov OF.

CLEN 10.

Izvršni odbor OF sklicuje po potrebi konference ali posvetovanja ter zbere aktivistov OF.

CLEN 11.

Pri glavnem odboru OF se lahko po potrebi ustanovijo razne komisije, katere vodijo delo organizacije OF na posameznih področjih.

CLEN 12.

Razen terenskih, krajevnih odnosno sektorskih sestankov so vsi sklepni, če je prisotnih več kot polovica upravičencev. Sklepi se sprejemajo z navadno večino glasov prisotnih.

CLEN 13.

Organi OF so v svojem delokrogu samostojni v sprejemanju sklepov, s katerimi se ostvarjajo smernice za kongres in druge nadrejene organe.

CLEN 14.

Kazni

Za dejanja, ki škodujejo ugledu ali ki so kakor koli v nasprotju s programom OF, se smejo izrekaty disciplinske kazni v številni izključitev. Izključitev predlaga kateri koli organ: izvršna pa postane šele, ko jo odobri izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje.

Proti sklepu o izključitvi je dovoljena pritožba na glavni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje.

Program Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje

V težki in krvavi osvobodilni vojni proti nacifašističnim okupatorjem svoje domovine, ki jo je slovenski narod — strnjen v svoji osvobodilni fronti pod vodstvom Komunistične partije Slovenije — bil in zmagovito dobojeval maja 1945, so zdrave sile slovenskega naroda za vedno prekinile s svojo hlapčevsko preteklostjo in odločno stopile na pot svobodnega odločanja o svoji usodi ter se z graditvijo svoje socialistične domovine vključile v svetovni tabor naprednih demokratičnih sil.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je v osvobodilni borbi preoblikovala slovenski značaj, ki se po zmagi nad nacifašizmom in notranjimi izkoriščevalskimi in protiljudskimi družbenimi sloji ter narodnimi izdajalci oblikuje v značaj novega človeka, kar daje slovenskemu narodnemu občestvu nove značilnosti, predvsem to, da so v njem dokončno prevladale revolucionarne napredne sile slovenskega naroda.

Napredna vsebina Osvobodilne fronte je omogočila in omogoča, da se v obrobni predelih slovenskega naroda, kjer je slovenski živelj v zgodovinskem stiku z manjšinami madžarskega, nemškega, (avstrijskega) in italijanskega naroda, na tej

napredni osnovi ustvarja bratsko sožitje med narodi, kar predstavlja neprecenljivo vrednost za utrjevanje in poglobljanje demokratičnega in protimperalističnega gibanja v skladu z interesi svetovnega demokratičnega gibanja ter pomeni hkrati konkretno pomoč, predvsem naprednim demokratičnim silam nemškega (avstrijskega) in italijanskega naroda.

I.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje ugotavlja, da mirovna pogodba z Italijo ni rešila narodnega vprašanja na STO-ju prebivajočih Slovencev, da je z narodnostnega stališča položaj tržaških Slovencev še vedno na osvobodilni stopnji njihovega narodnostnega razvoja in da je zaradi tega zedinjenje vseh Slovencev še nadalje ideal tudi na STO-ju prebivajočih Slovencev.

II.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje je dosledni čuvár pridobitev narodno-osvobodilne borbe, ki so plod brezprimerne junaštva in žrtev vsega slovenskega naroda, in smatra, da je najtesnejša povezanost s slovenskim narodom — živečim in prosto se razvijajočim v svobodni domovini — živ-

ljenjske važnosti za narodnostni obstoj in za gospodarski, socialni, politični in kulturni razvoj slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju.

III.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje varuje enotnost slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju kot neprecenljivo in nenadomestljivo zgodovinsko pridobitev osvobodilne borbe slovenskega naroda.

IV.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje izjavlja, zvesta tradicijam osvobodilne borbe za narodnostno in socialno pravičnost, da bo dosledno branila v skupni borbi proti fašizmu skovano slovansko-italijansko bratstvo, ki preko Slovansko-italijanske antifašistične unije združuje Slovence, Hrvate in italijanske demokratične množice v njihovi skupni borbi za demokratične in človečanske ideale in ki predstavlja nujno osnovo za rešitev vprašanj političnega, gospodarskega, socialnega in kulturnega značaja na Tržaškem ozemlju in v duhu politične in nacionalne strpnosti ter bratskega sožitja med vsemi na tem ozemlju živečimi narodnostnimi skupinami.

V.

Ker je STO predmet mešetarjenja velikih sil na mednarodnem področju, v njegovi notranjosti pa vsem reakcionarnim skupinam sredstvo protidemokratične in imperialistične politike, se bo Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje dosledno in vztrajno borila za pravilno in demokratično rešitev tržaškega ozemlja v sporazumu med tu živečima narodnostnima skupinama in med neposredno prizadetimi sosednimi jugoslovanskimi narodi in italijanskim narodom.

VI.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje naglaša, da bo vsestransko razvila svojo dejavnost za uresničenje narodnostnih, gospodarskih, socialnih, političnih in kulturnih pravic slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju ter vedno dosledno branila načelo o narodnostni in jezikovni enakopravnosti.

VII.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje zagovarja načelo o svobodi govora, tiska, mišljenja, veroizpovedi, združevanja in zborovanja, hkrati pa naglaša, da se bo v interesu demokratičnih svoboščin najostreje borila proti vsem ostankom fašizma ter novo nastajajočemu fašizmu, ki ga imperializem vedno znova poraja.

VIII.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda za Tržaško ozemlje sicer štiti in pospešuje zdravo zasebno gospodarsko pobudo, a poudarja, da more biti ta zgodovinsko opravičena le, kolikor svojo zasebno korist podreja višjim interesom gospodarske in socialne pravice delovnega ljudstva. Zato se bo borila proti gospodarskemu zaslužnivanju po finančnih monopolih, ki podrejajo splošne gospodarske interese brezmejnemu izkoriščanju vsega prebivalstva, predvsem pa delovnega ljudstva in ga tirajo v gospodarsko in politično odvisnost od zunanjih imperialističnih sil.

IX.

Zvesta svoji napredni vsebini bo Osvobodilna fronta sloven-

skega naroda za Tržaško ozemlje — v okviru javnega življenja STO-ja — razvila svojo delavnost v sledečih smereh:

A) Politično

1. za dosledno obrambo politične in gospodarske neodvisnosti ter proti vsakršnim poskusom imperialističnega vmešavanja v notranje življenje Tržaškega ozemlja;
2. dosledno se borila za ohranitev gospodarskih, socialnih, političnih in narodnostnih pridobitev delovnega ljudstva na jugoslovanskem zasedbenem področju STO-ja.
3. za demokratizacijo vsega javnega življenja v coni A STO-ja in za uveljavljanje demokratičnih svoboščin;
4. za čim demokratičnejšo obliko ustavno-pravne ureditve, po zgledu cone B, vsega STO-ja;
5. za dosledno izvajanje načela o narodnostni in jezikovni enakopravnosti.

B) Gospodarsko

1. za dosledno obrambo tržaške industrije, katere obstoj in razmah sta v življenjski odvisnosti od razvoja našega zaledja;
2. za dosledno krepitev in pospeševanje naravnega trgovinskega prometa z državami našega zaledja;
3. za dosledno krepitev in razvoj tržaškega pomorstva v skladu z vlogo, ki jo ima Trst kot pomorsko-prometno pristanišče za vse zaledne države;
4. za zaščito delavstva, njegove stalne zaposlitve in dviganje njegove življenjske ravni;
5. za zaščito interesov delovnega kmeta;
6. za zaščito tržaškega malega in srednjega trgovskega sloja;
7. za zaščito tržaškega obrtništva;
8. za nacionalizacijo tržaške industrije ter drugih gospodarskih in finančnih ustanov (bivše lastnine italijanske države), ki so po mirovni pogodbi z Italijo last STO-ja.

C) SOCIALNO

1. za ustrezno soodločanje sindikatov v podjetjih in na vseh področjih javnega življenja;
2. za utrditev in izpolnitev sodobnega sistema socialnega zavarovanja, ki naj delovnemu ljudstvu uzakoni priborjene pravice in delavstvu mezde, ki ustrezajo sodobni življenjski ravni;
3. da se ženski delovni sili za enako delo zagotovi enako plačilo;
4. da se uredi mladinsko skrbstvo in vajencem zagotovi možnost strokovne izobrazbe ter odpravi izkoriščanje vajenske delovne sile.

C) KULTURNO

1. za dosledno spoštovanje pravice slovenskega jezika na upravnem, sodnem in ostalih področjih javnega življenja;
2. da se dosledno izgradi in izpopolni slovensko šolstvo in vsakemu nadarjenemu državljanu zagotovi možnost srednje in visokošolske izobrazbe ne glede na njegovo narodno pripadnost; da se Slovincem zagotovi pravica, da samostojno odločajo o slovenskem šolstvu na Tržaškem ozemlju in ga samostojno upravljajo;
3. za nemoten kulturno-prosvetni razvoj slovenskega ljudstva na Tržaškem ozemlju;
4. da se Slovincem na Tržaškem ozemlju v skladu z njihovimi potrebami zagotovijo primerni prostori (gledališča, prosvetni domovi itd.) in se tako omogoči popoln razmah slovenskega kulturnega življenja na STO-ju.

SPOMENICA O POLOŽAJU SLOVENSKE MANJŠINE V ITALIJI

Slovenska narodna manjšina v Italiji nima možnosti za svobodno kulturno in gospodarsko življenje

Zunanje ministrstvo FLRJ je izročilo italijanskemu poslaništvu v Beogradu spomenico o položaju slovenske manjšine v Italiji. V spomenici so navedena številna značilna dejstva o težkem političnem, gospodarskem in kulturnem stanju slovenske manjšine v Italiji, hkrati pa se opozarja, da je treba izdati takojšnje ukrepe za zavarovanje pravic in koristi slovenske manjšine, ki so zajamčene z mirovno pogodbo z Italijo. V spomenici se poudarja, da se je s to pogodbo Italija obvezala, da bo zagotovila vsem ljudem, ki so pod italijansko oblastjo, ne glede na raso in jezik, neovirano uživanje temeljnih svoboščin in človeških pravic, v določbah nove italijanske ustave pa je bila priznana enakost vsem državljanom pred zakonom.

Proti slovenski manjšini v Italiji uporabljajo metode groženj, telesnih napadov in nasilnega vdiranja v slovenske domove zato, da bi onemogočili delo slovenskih organizacij, kakršni sta Demokratična fronta Slovencev (DFS) in Prosvetna zveza, dalje delo kulturnih društev ali posameznih aktivistov Demokratične fronte Slovencev. Grdo ravnanje zlasti s Slovenci, ki so sodelovali v partizanskem gibanju. Aretirajo in zapirajo jih brez kakršnega koli razloga. V spomenici so navedeni konkretni primeri slabega ravnanja s slovenskim prebivalstvom, n. pr. uboj sekretarja DFS v Petjakih, Juša Andreja, grdo ravnanje s članom Izvršilnega odbora DFS za Beneško Slovenijo Bledič s Margaretjo, požig hiše Slovencev Požarja v Ažli itd.

V pogledu uporabe slovenskega jezika v krajih, kjer živi slovenska manjšina, se stanje ni veliko spremenilo v primerjavi s stanjem pod fašizmom. Prepovedana je uporaba slovenščine pri uradnem občevarju, uničujejo slovenske napise, oglase itd. Ustvarjajo ozračje strahu, da bi popolnoma izločili uporabo slovenščine tudi v zasebnem življenju slovenskega prebivalstva. Se vedno velja n. pr. odredba o grupiranju občin goriške pokrajine v volivne namene tako, kot je to bilo pod fašističnim režimom, da bi lažje raznarodili Slovence. Zaradi tega nima nobena slovenska občina goriške pokrajine nobenega predstavnika v goriškem pokrajinskem odboru. Prav tako še vedno velja fašistični dekret o prisilnem poitalijančenju slovenskih priimkov.

S slovenskim prebivalstvom ravna pristransko tudi na gospodarskem področju. Slovenske trgovce, obrtnike in kmete obdavičujejo z visokimi davki, s čimer jih silijo k izselitvi, na njihova mesta pa pošiljajo Italijane. V spomenici se nato opozarja na škodo, ki je bila povzročena pripadnikom slovenske manjšine z uničevanjem slovenskih trgovin ter različnih drugih podjetij.

V spomenici je nadalje poudarjeno, da se je pristranska politika do slovenske manjšine pokazala zlasti na kulturnem področju. Slovencem še vedno niso vrnila bivšega kulturnega središča v Gorici «Narodni dom», ki so ga zgradile slovenske organi-

zacije leta 1903, pa so ga leta 1933 fašisti nasilno prevzeli. Sedanje italijanske oblasti so zelo malo storile, da bi popravile krivice, storjene pod fašistično vlado. V sedanjih slovenskih šolah v Gorici je že v drugem razredu uveden pouk v italijanščini, kar jasno kaže tendenco, da bi poitalijančili slovenske otroke. V slovenski Benečiji v približno 100 vaseh, naseljenih s prebivalstvom, ki govori slovensko, ali sploh ni šol, ali pa je pouk italijanski. V Standrežu pri Gorici ima 170 slovenskih otrok štiri prostore. V Ločniku pri Gorici kljub številnim posredovanjem slovenskega prebivalstva še niso odprli slovenskega razreda, v občini Podbonosec v Slovenski Benečiji pa je šolski pouk v dveh zasebnih stanovanjih.

Očitno pristranost proti slovenskemu življu predstavlja okrožnica italijanskega prosvetnega ministrstva iz lanskega novembra, po kateri je prepovedano obiskovanje slovenskih šol otrokom tistih staršev, ki so optirali za italijansko državljanstvo. Z naknadno odločbo iz letošnjega januarja je italijansko prosvetno ministrstvo izpopolnilo to okrožnico na ta način, da morajo biti vsi otroci optantov odstranjeni iz slovenskih šol in poslani do 18. januarja letos v ustrezne šole z italijanskim učnim jezikom, izvzemši tistih otrok, ki so v zadnjih razredih. Skupine sovražnih elementov so onemogočile proslavo stoletnice smrti slovenskega pesnika Prešerna lani februarja s tem, da so izzvale pretep, pri čemer pa navzoči policijski organi niso reagirali.

V spomenici je poudarjeno, da so ostala vsa dosedanja posredovanja Demokratične fronte Slovencev in političnih organizacij slovenske narodne manjšine pri italijanski vladi in italijanskih krajevnih oblasteh za zavarovanje najosnovnejših človeških in manjšinskih pravic brez kakršnega koli rezultata. Tudi številna ustmera in pismena posredovanja poslanika vlade FLRJ v Rimu ter posredovanja predstavnikov zunanjega ministrstva FLRJ pri italijanskem poslaništvu v Beogradu v tem vprašanju so ostala brezuspešna. Na temelju navedenih dejstev, je rečeno ob koncu spomenice, se lahko ugotovi tole:

Prvič, določbe mirovne pogodbe o temeljnih pravicah slovenske narodne manjšine do svobodnega narodnega, kulturnega in gospodarskega življenja so ostale doslej v celoti neizpolnjene. Pristojne italijanske oblasti niso storile ničesar, da bi zagotovile izpolnitev teh določb. Drugič, navedeno pristransko ravnanje v škodo slovenske narodne manjšine se je izvajalo z vednostjo italijanskih oblasti, zaradi česar je očitno, da ne gre tukaj za neka osamljena ravnanja posameznikov in posameznih organizacij.

Vlada FLRJ misli, da tak odnos italijanskih oblasti do slovenske narodne manjšine v Italiji nasprotuje politiki zблиžanja in dobrih odnosov med obema državama. Tako stanje zelo škoduje tem odnosom. Sprememba tega stanja v smislu priznanja glavnih demokratičnih in manjšinskih pravic slovenski manjšini v Italiji bi bila podlaga za nadaljnje zблиžanje in poglobitev odnosov med Italijo in FLRJ. Vlada FLRJ upa, da bo italijanska

vlada razumela potrebo in nujnost, da se spremeni sedanje stanje in bo izdala ustrezne ukrepe za zagotovitev neoviranega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja slovenske manj-

šine v Italiji. V nasprotnem primeru bo vlada FLRJ prisiljena storiti ustrezne ukrepe za zavarovanje pravic in koristi slovenske manjšine v Italiji. (Tanjug).

Prosvetna statistika

za šolsko leto 1949-50 po 9. Airey-evem poročilu OZN

VRSTA SOLE	Učitelji	Dijaki	Razredi	Prostori
1. Slovenske				
Otroški vrtci (občinski)	3	120	2 <small>(otroška vrta)</small>	
Otroški vrtci (dobrodne ustanove)	11	362	10 <small>(otroških vrteev)</small>	
Osnovne šole : : : : :	207	3.447	224	136
Srednje šole . : : . : :	114	1.549	64	41
Univerza (ne obstaja) : . :				
2. Italijanske				
Otroški vrtci (občinski) : :	84	2.190	13 <small>(otroških vrteev)</small>	
Otroški vrtci (dobrodne ustanove)	20	577	17 <small>(otroških vrteev)</small>	
Osnovne šole : . . . : . :	1.048	16.411	667	371
Srednje šole . : . . : :	943	10.803	303	155
Univerza : . . : . . : . . :	139	1.780 <small>(vpisovanje še traje)</small>	5 <small>(fakultet)</small>	

BORBA ZA NOVO PLODNO ZEMLJO V SLOVENIJI

Vodno gospodarstvo, ki poleg drugih gospodarskih panog upošteva zlasti kmetijske melioracije, se je pričelo vsestransko in pravilno razvijati šele v socialističnih državah. Šele načrtno gospodarstvo nove Jugoslavije je dalo vodnemu gospodarstvu pomen, ki mu pripada. Omogočilo je, da smo že v prvi petletki lahko pristopili v vsej državi k velikim melioracijam. To terja naš poseben razvoj v socializmu. To terja nujnost čimprejše socialistične preureditve naše vasi. Prav melioracije pa so med osnovnimi elementi socialistične preobrazbe našega kmetijstva.

Najvažnejša melioracija Slovenije je vodno gospodarstvo in melioracijska preobrazba Prekmurja, ki bo našemu kmetijstvu izboljšala, deloma pa tudi na novo pridobila okrog 40.000 ha zemlje. Prekmurje ni tako rodovitno, kot mislijo nekateri, ki pravijo, da je to naša žitnica. Melioracije, ki se izvajajo v Prekmurju, pa bodo njegovo rodovitnost močno povečale.

Kje so glavni vzroki sedanjega razmeroma nizkega hektarskega pridelka v Prekmurju? Predvsem je krivo pomanjkljivo vodno gospodarstvo Prekmurja. Prekmurje pogosto preplavlja Mura in razni drugi manjši potoki, predvsem Ledava in Kobiljski potok. Zlasti Lendavska dolina je mnogokrat poplavljena. Te poplave ogrožajo tudi petrolejske vode. V Prekmurju imamo okrog 4500 ha zamočvirjenih zemljišč. Po drugi strani pa so tam zelo pogosto suše. Veter suši zemljo, padavine pa so razmeroma majhne.

Majhen hektarski pridelok pa je tudi posledica slabih tal, ki imajo neprimerne fizikalne lastnosti. Ta tla imajo previsoko vodno kapaciteto, slabo zračnost, so močno zbita in slabo propustna. Slabe so pa tudi kemijske lastnosti, zlasti ker so tla skoro brez apnenca, imajo malo humusa in premalo fosforja.

Vse te slabe lastnosti tal bomo lahko odstranili in popravili s primernimi ukrepi.

Ti ukrepi so:

1. preprečenje poplav,
2. osuševanje zamočvirjenih predelov,
3. namakanje,

4. pred in med namakanjem pa bo treba izvršiti kalcifikacijo, postopno globoko oranje, humifikacijo z organskimi gnojili ter kompostizacijo na peščenih tleh.

Kako pa bomo vse to izvedli? Najprej bomo vse ukrepe znanstveno pripravili. V ta namen je že organizirana v Žitkovcih pri Dobrovniku poizkusna postaja, katere cilj je s poizkusi določiti najprimernejši način namakanja za celo Prekmurje. Na 60 ha poizkusnih polj je uveden poseben travopoljni sistem gospodarjenja z določenim plodoredom. Prav tako bodo tu določeni najprimernejši agrotehnični ukrepi. Vodo za namakanja poizkusnih polj bo zbiral velika pregrada v Bukovnici, ki se že gradi.

Poplave v Prekmurju, zlasti v Lendavski dolini bomo preprečili s tem, da bomo zgradili razbremenilni odvodni kanal od Murske Sobote mimo Dokleževja in Bakovcev do Mure, ki bo odpeljal visoke vode Ledave po najbližji poti v Muro. Ta razbremenilnik bo obenem zaščitil Mursko Soboto pred površinskimi vodami, katere bo prestregel. S tem ukrepom bomo rešili pred poplavami okrog 7000 ha.

Suše pa bomo omejili z namakanjem, ki bo zagotovilo pridelke, ki so sedaj zaradi suše velikokrat propadali. Vodo za namakanje bo treba črpati iz Mure, ker je talna voda slatinska in za namakanje neprimerna. Prvi glavni namakalni kanal bo speljan ob severnem robu Prekmurja, približno ob cesti Murska Sobotna—Dolnja Lendava, drugi, ki bo imel tudi daljši odcep, pa bo speljan po sredini vzdolž Prekmurja. Na te bodo navezani namakalni kanali drugega in tretjega reda. Namakanje se bo v začetku vršilo samo po brazdah, pozneje pa, ko bomo imeli dovolj škropljivih agregatov, pa bomo vpeljali umetni dež, ki je najcenejši način namakanja, ker rabi najmanj vode.

Ko bodo vsi ti ukrepi uresničeni, bomo pričeli tudi z regulacijo Mure, kar bo omogočilo tudi melioracijo ljutomerskega področja, torej vsega Pomurja.

Namen teh melioracij je, povečati pridelke in zmanjšati

produkcijske stroške poljskih pridelkov. Rentabilitetni gospodarski račun kaže, da bo vseh stroškov za agrotehnične in hidrotehnične melioracije okrog 935 milijonov din. Melioracija Prekmurja bo letno prihranila 137 milijonov din, kolikor znaša letni prihranek zaradi znižanja polne letne cene produkcijskih stroškov kmetijstva v Prekmurju po izvršenih melioracijah. Ta prihranek nam služi za amortizacijo in obrestovanje investicij, ki se bodo torej obrestovale s 15%.

Prav tako kot znižanje produkcijskih stroškov, pa je važno tudi povečanje produkcije.

Ce vzamemo produkcijo pridelkov pred melioracijami kot 100%, bomo imeli po melioracijah: pšenice 144%, ostalih žit 220%, koruze 125%, sladk. pese 1,167%, krompirja 200% in krme 216%.

Najbolj se bo torej povečalo pridelovanje industrijskih rastlin, važno pa je predvsem povečanje krmne baze na 216%. To bo bistveno izboljšalo in povečalo živinorejsko proizvodnjo.

Vsi ti ukrepi za doseg gornjega cilja pa so tako obširni in tako vsestranski, da v tem slučaju ne moremo govoriti le o melioraciji Prekmurja, temveč o popolni bonifikaciji tega področja, t. j. o melioracijsko vodnogospodarski in ekonomski preobrazbi, kar predstavlja v obdelovalnih zadrugah popolno socialistično preobrazbo kmetijstva v Prekmurju.

Treba bo izvršiti velika melioracijska gradbena dela. Navajam par številč za približno sliko obsežnosti teh del:

1. Razbremenilnik, odvodni kanal Lečava—Mura bo dolg 8 km. Za ta kanal bo treba izvršiti naslednja dela: izkop kanala 233.450 m³, humaniziranje brežin kanala 66.950 m³.

Zgraditi bo treba 4 cestne mostove razpetine 15 m. Za ta dela bo treba izvršiti 140.625 norm. del. dni.

2. Visokovodni nasip na levem bregu Mure v ožetku Petišovci—Kapeca bo dolg 12 km: izkop in izvršitev nasipa 65.062 m³, zavarovanje brežin nasipa 74.500 m³.

Za ta dela bo potrebno 45.375 norm. del. dni.
3. Dolinska pregrada pri Dobrovniku: za namakanje poizkusnih polj bo ta pregrada zadrževala vode 152.000 m³, pregrada bo vsebovala zemlje 19.072 m³, zatvornice in prelivni bodo imeli betona 500 m³.

Za to pregrado bo potrebno 35 ton cementa. Za izvršitev pregrade bo potrebnih 12.000 norm. del. dni.

4. Poizkusno polje pri Žitkovcih: Melioriranih bo 20 ha. Za to delo bo potrebno 2000 norm. del. dni.

Za vsa ta štiri našeta dela bo treba torej izkopati skupaj 307.485 m³ zemlje neupoštevaajo melioracije poizkusnega polja. Za vsa zgoraj našeta dela bo potrebno skupaj 200.000 normiranih delovnih dni. To se pravi, da bi ta dela izvršilo 1000 delavcev v 200 delovnih dneh.

Ce bi imeli v pomoč pri teh delih 7 gradbenih strojev buldožerjev za izkop zemlje ter 7 ježev za tlačjenje zemlje, pa bi lahko isto delo opravili v istem času le s 300 delavci.

Iz številč vidimo, kako velika so ta dela. Vidimo pa tudi, kako važno je, da naša dela mehaniziramo, zlasti pri čapašnji stiski za delovno silo. To pa bomo dosegli le, če si bomo čimprej izgradili svojo težko industrijo. Tudi kmetijsko produkcijo na bodočem melioracijskem področju Prekmurja bomo lahko do kraja izkoristili le s pomočjo moderne tehnike in velikih kmetijskih gospodarstev. Zato bo nujno v čim večjem obsegu velike kmetijske obdelovalne zadruge, ki bodo imele nalogo izkoristiti vse prednosti, ki jih bo dala ta melioracija. Ne bo namreč mogoče dopustiti, da bi razdrebjenost kmečke zemlje, ki je v Prekmurju zlasti očitna, še nadalje onemogočala velkopotezna dela in pravilno ter vsestransko izkoriščanje ogromnih investicij, ki jih ta melioracija zahteva. To bo mogoče doseči s kmetijskimi obdelovalnimi zadrugami. Tu na melioriranem polju, ki ga bomo ob suši lahko namakali, ki ga bomo pred sušo zavarovali tudi z vetrnimi zavesami, kjer se bodo izvajali vsi potrebni agrotehnični ukrepi, kjer bo upeljana popolna elektromehanizacija, bomo lahko hektarski donos povečali do

največje mere ob minimalnih produkcijskih stroških. Melioracija Prekmurja bo torej znatno pospešila možnost socialistične rekonstrukcije kmetijstva v Prekmurju.

Za izpolnitev petletnega plana, ki predvideva pridobivanje in usposabljanje novih zemeljskih površin za kmetijsko proizvodnjo, so že v letih 1946 in 1947 začeli z melioracijskimi deli na Penici blizu Ptuja, na Lijaku pri Gorici itd., priprave in nekoliko tudi že dela na melioracijah Prekmurja ter Pšate. To so doslej največja melioracijska dela v Sloveniji.

V bližini Ljubljane, med Trzinom, Dragomljem in Dobravo je okrog 800 ha veliko zamočvirjeno področje.

Uro hoda imaš, da prideš preko tega močvirja, kolikor je

sploh prehočno. Brez cest in potov, niti ene njive, sami slabi, z grmovjem zaraščeni travniki. Nikjer ni hiše ali gospodarkega poslopja, le na obrobni višjih predelih je par njiv. Divjačina, celo srne so imele tam do nedavnega popolni mir. V letu 1948 pa je ta mir prekinila pesem frontnih brigad. Nova socialistična Jugoslavija ne more trpeti v neposredni bližini takega mesta kot je Ljubljana, 800 ha neizkoriščene, zamočvirjene, a sicer dobre in za kulture sposobne zemlje.

Melioracijsko ozemlje je zaokroženo po svoji obliki, vendar zaradi neurejenih odtoknih razmer Pšate in njenih pritokov zamočvirjeno ter večkrat letno poplavljeno po visokih vodah. To področje ima dobro zemljo, pa je zaradi zamočvirjenosti ni mogoče obdelovati, temveč rastejo tam le kisle močvirne trave, grmovje ter ponekod redki gozdi. Na tem področju so se v letu 1948 že pričela in bodo v kratkem dokončana velika melioracijska dela, ki bodo ustvarila predpogoje za ustanovitve velikih ekonomij. Te ekonomije bodo lahko veliko prispevale k preskrbi Ljubljane z zelenjavo. To seveda ne bo takoj. Vsaka stvar zahteva svoj čas. Zlasti močvirna zemlja rabi nekaj let, da postane res rodovitna. Kaj šele, da iz močvirne zemlje postane vrtna, kar je cilj te melioracije.

Kako bomo to dosegli? Najprej bomo odpravili poplave s tem, da bomo odpeljali visoke vode Pšate po novem 3 km dolgem razbremenilnem prekopu od Topol skozi Mengeš do Jarske naravnost v Kamniško Bistrico. Dosedanja struga Pšate od Beričevega do Mengša bo potem dovolj velika za odvajanje manjših vod in je zato ne bo treba regulirati, temveč na nekaterih mestih le urediti.

Sledila bo potem detajlna melioracija melioracijskega ozemlja z ureditvijo manjših potočkov in eventualno globoko, prečno drenažo, ki bo preprečila dotok podtalne vode, ki zamočvirja zemljišče. Na nekaterih nižjih predelih bo treba napraviti drenažne sisteme ali odprte odvajalne järke. Za intenzivnejše obdelovanje pa bo mogoče pozneje urediti tudi namakanje. Ni si namreč mogoče predstavljati pridelovanja vrtnih kultur brez namakanja.

Po ureditvi odtoknih razmer bomo lahko takoj pristopili k agrotehničnim ukrepom, ki bodo preobrazili zemljo. Potrebno bo zlasti apnjenje (kalcifikacija), postopno globoko oranje ter pravičen plodored, da bo zemlja res sposobna za vrtno kulture.

Računamo, da bodo stroški za hidrotehnične in agrotehnične mere znašali okrog 30 milij. din. Po rentabilitetnem računu se bodo te investicije amortizirale v 6. letih, dočim se navadno kmetijske melioracije izplačajo šele po 20. letih. Ta zemlja bo namreč tako rekoč na novo pridobljena. Na osušenem področju bo možno pridelovati razen krmnih rastlin tudi vsa žita, lan in oljno repico ter vsakovrstno zelenjavo. Ker se predvideva vajo v neposredni bližini tega področja še nove industrije, bo ta melioracija imela v bodoče še večji pomen.

Poglejmo, kakšna dela bo treba izvršiti pri tej melioraciji:

Izkop zemlje	245.000 m ³
Planiranje	170.000 m ²
Tlakovanje dna prekopa	12.000 m ²
Čiščenje terena	100.000 m ²

Za to melioracijo bo treba izvršiti 716.000 učinkovitih normiranih ur, pri čemer je upoštevano mehanično delo štirih gradbenih strojev, buldožerjev. Novi razbremenilnik bo križal številne ceste in železnico. Zgraditi bo zato treba 6 cestnih in 1 železniški most, most čez vodo preko Mlinščeice, ki goni številne industrijske naprave, ter pri Mengšu odcep iz prekopa v staro strugo Pšate. Poleg strojev je za ta dela potrebnih 515 delavcev, da bi jih izvršili v 7. mesecih.

Razume se, da je težko v teh industrijskih predelih dobiti toliko stalne delovne sile. Prav tu se je pa pokazala moč naših množičnih organizacij. Osvobodilna fronta Ljubljane je organizirala frontne brigade in številne prostovoljne delavce, ki so doma stili manjkajočo delovno silo. Vsi frontaši in prostovoljci pri regulaciji Pšate se zavedajo, da nadaljujejo ono delo, ki so ga pričeli prvoborci talci, ki počivajo v množičnem grobu ob Pšati v Mengšu. Vsi se zavedajo, da je ta melioracija važen doprinos k izvršitvi naše petletke, k cilju, ki nam bo dal lepše in boljše življenje v novi neodvisni, socialistični Jugoslaviji.

